

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 21-25. — Ст. 135.
3. Бажанова В. О. Право власності подружжя як різновид права спільної сумісної власності / В. О. Бажанова // Наше право. — 2014. — № 4. — С. 162-166.
4. Сімейне право України : підручник / Л.М.Баранова, В.І.Борисова, І.В.Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. — 2-е вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 288 с.
5. Цивільне та сімейне право : підручник / Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю., ред. — К. : Правова єдність, 2009. — 968 с.
6. Кобзєва Т. А. Сімейне право України : навчальний посібник / Т. А. Кобзєва, В. С. Шапіро. — Суми : Сумський державний університет, 2015. — 90 с.
7. Тичковська О.В. Правовий режим спільної власності подружжя / О. В. Тичковська // Молодий вчений. — № 1. — 2017. — С. 138-143..
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (в ред. від 02 листопада 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40. — Ст. 356.

Дегтяренко Олег Віталійович,
страховий агент «Страхової групи ТАС»
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ: СУТНІСНИЙ АСПЕКТ

Історичний досвід розвитку інституту страхування засвідчує той факт, що людство завжди намагалось захистити себе від несприятливих подій та негараздів. Сьогодні страхування є невід'ємним атрибутом розвитку цивілізованого суспільства, не винятком є й Україна, де рівень страхових відносин перебуває на стадії розвитку. Необхідність підвищення ролі страховиків в економіці, як надавачів послуг страхового захисту, неможливе без належної правової регламентації та розуміння економічної сутності самої інституції страхової організації.

Відповідно до Закону України «Про страхування» Розділ I ст. 2, «страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є: фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» [1]. Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховання і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. В той же час наголошується, що страховики, які здійснюють страхування життя, можуть надавати кредити страхувальникам, які уклали договори страхування життя. Порядок, умови видачі та розміри кредитів і порядок формування резерву для покриття можливих втрат встановлюються Уповноваженим органом за погодженням з НБУ Закон України «Про страхування» Розділ I ст. 2. [1]. У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» Розділ I ст. 1 подано тлумачення терміну «фінансова установа» – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку». Варто зауважити, що серед переліку фінансових установ зазначено страхові компанії [2]. В окремих випадках страховиками визнаються державні організації, які створені і діють відповідно до Закону України «Про страхування». У цьому разі використання слів «державна», «національна» або похідних від них у назві страховика дозволяється лише за умови, що єдиним власником такого страховика є держава [1]. Термін «страховик» зустрічаємо у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], у Повітряному кодексі

України [4], у Кодексі торговельного мореплавства України [5] тощо. У Податковому кодексі України використовується зазвичай термін «страховик», проте саме у Розділі I ст. 14.1.116 з'являється термін «страхова організація». «Недержавне пенсійне забезпечення – пенсійне забезпечення, яке здійснюється недержавними пенсійними фондами, страховими організаціями та банками відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та/або страховими організаціями за договорами страхування довічної пенсії відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та/або страховиками за договорами страхування додаткової пенсії відповідно до підпункту. У Розділі I ст. 1 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» визначається, що страхова організація – страховик, який отримав ліцензію на страхування життя. Визначення, яке міститься у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» Розділ I ст. 1, розширює продуктову лінійку страховика, окрім страхування життя, ще й пенсійним страхуванням: «Страхова організація – страховик, який має ліцензію на здійснення страхування життя, а також ліцензію на здійснення страхування довічних пенсій та здійснює страхування і виплату довічних пенсій за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування». Деякі науковці зауважують, що необгрунтовано замінюється термін «страховик» на «страхова організація». Вчені наполягають на тому, що термін «страхова організація» можливо використовувати лише відносно лайфових страховиків. Такі твердження вважаємо дискусійними, адже Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» на відміну від Закону України «Про страхування» не є базовими нормативно-правовими актами щодо регулювання діяльності страховиків. Вони містять нормативно-правові засади щодо регулювання у сфері пенсійного страхування, тому цілком логічним є визначення терміну «страхова організація» у контексті саме цього виду діяльності страховиків. В наведених законах відсутнє згадування про страховика, що займається іншими видами страховиння ніж страхування життя, адже в Україні, як й у країнах ЄС, заборонено ризиковим страховим компаніям займатися страхуванням життя, а тому їх згадування щодо пенсійного страхування не має ніякого сенсу. До того ж, відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» Розділ I ст. 1, «страховики – страхові організації, що мають право на здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів...». Узагальнюючи наведене, робимо висновок про те, що законодавець використовує терміни «страховик» та «страхова організація» як синонімічні, адже страховиком називає страхову організацію зі страхування життя й страхову організацію з ризикових видів страхування. Проте можемо зустріти й варіанти, коли інститути, які стосуються механізму формування страхового фонду на рівні держави, теж носять назву «страховик». Зокрема, мова йде про Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» у Розділі I, ст. 1 страховиком іменують Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування України відповідно. З 01.01.2015 р. втратив чинність Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», який теж містив норму «страховик – Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності». Доречно зауважити, що для фондів соціального страхування, які згідно з законами йменуються страховиками, чинним законодавством не передбачено отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності й Нацкомфінпослуг України не має повноважень щодо їх державного регулювання. Терміни «страховик», «страхова організація», на наш погляд, в науковому й практичному обігу прийнято використовувати як терміни-синоніми, хоча не заперечуємо, що вони можуть носити різне лексичне значення. Доказом цього є Розділ I ст. 2 Закону України «Про страхування», якою визначається, що слова «страховик», «страхова компанія», «страхова організація» та похідні від них дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності [1]. Можливість одночасного застосування синонімічних термінів «страховик» та «страхова організація» підтверджено також назвою найстарішого та найбільшого професійного об'єднання страховиків України – Ліги страхових організацій України. Провівши аналіз законодавчих актів щодо страхування Російської Федерації та Республіки Білорусь, встановлено, що терміни «страховик» та «страхова організація» використовується як тотожні. Так, у Законі «Про організацію страхової справи в Російській Федерації» Глава I. ст. 6, зазначено, що страховики – страхові організації та товариства взаємного

страхування, які створені згідно з законодавством Російської Федерації для здійснення страхової діяльності, перестраховання, взаємного страхування, і які отримали ліцензії на здійснення відповідного виду страхової діяльності у встановленому законом порядку. Згідно з Законом Республіки Білорусь «Про страхування» Глава I. ст. 6 страховиками (страховими організаціями) можуть бути державні страхові організації, акціонерні страхові товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, які створені з метою здійснення страхової, а також іншої діяльності, визначеної даним законом. Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про страхову діяльність» Глава I. ст. 3, використовується виключно термін «страхова організація» як юридична особа, яка провадить діяльність щодо укладання та виконання договорів страхування згідно з ліцензією уповноваженого органу. Немає єдності у визначенні сутності термінів «страховик» і «страхова організація» і серед науковців та практиків страхового ринку. Одним з головних суб'єктів страхового ринку, який за певну ціну (страхові внески, премії) продає клієнтам страховий товар для захисту їх непротиправних майнових інтересів від випадкових небезпек, – характеризує страховика В. Гомелля. Страховик (insurer, underwriter) – юридична особа, яка створена відповідно до законодавства для здійснення страхування, перестраховання, взаємного страхування й отримала ліцензію у встановленому порядку, – вважає Р. Юлдашев. Страховиком може виступати лише юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що має ліцензію на право надання страхових послуг. В. Базилевич та К. Базилевич визначають страховика як «юридичну особу (акціонерні, повні, командитні товариства або товариства з додатковою відповідальністю), що одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» та як «суб'єкта, що бере на себе зобов'язання формувати фонди страхового захисту та використовувати їх для компенсації збитків застрахованим потерпілим».

Страховик – це юридична особа тієї чи іншої організаційно-правової форми, що створюється для здійснення страхової діяльності та яка отримала у встановленому порядку ліцензію на її проведення, наголошує В. Шахов. «Для проведення перестраховання та взаємного страхування», – доповнює Н. Кабанцева. Як узагальнює С. Мочерний, «страховик (страхувач) – юридична особа або страхова організація, яка здійснює страхування на підставі відповідної ліцензії і бере на себе зобов'язання відшкодувати страхувальнику або іншим особам, які беруть участь у страхуванні, збитки або виплатити страхову суму зі створеного ними страхового фонду». Страховик – це господарюючий суб'єкт, створений для здійснення страхової діяльності, який проводить страхування й відповідає за створення та витрачання страхового фонду. Страховиком визнається господарюючий суб'єкт будь-якої організаційно-правової форми, створений для здійснення страхової діяльності (страхова організація і товариство взаємного страхування), які отримали ліцензію на страхову діяльність.

Еволюція знань про інститут страхування сформувала в Україні та світі багатозначне трактування поняття «страховик», формування якого відбувалось протягом тисячоліть. Доведено, що термін «страховик» варто розглядати у вузькому та широкому значеннях. У вузькому – як комерційну страхову інституцію – «страхову компанію», «страхову організацію», «страхове товариство», а у широкому – окрім вищезазначених, ще й як «страховий кооператив», «товариство взаємного страхування», «фонд соціального страхування», «страхову установу». Уникнення тавтології обумовлює необхідність одночасного застосування в українській мові синонімічного ряду «страховик», «страхова організація», «страхова компанія», «страхове товариство».

Бібліографічні посилання:

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96- ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-111, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XV ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
4. Повітряний кодекс України : Кодекс від 19.05.2011 р. № 3393-VI-ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Кодекс торговельного мореплавства України : Кодекс від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/law>